Handläggare: Håkan Serdén
Telefon: 08-508 01 114

Till
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Arkitektur Stockholm - En strategi för stadens gestaltning

Remiss från stadsbyggnadsnämnden av samrådsunderlag

Förslag till beslut

Tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen

Olle Johnselius
stadsdelsdirektör

Verner Stadthagen
administrativ chef

Sammanfattning

Stadsbyggnadsnämnden har beslutat genomföra ett brett samråd om förslag och överväganden i dokumentet ”Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning”. I förslaget presenteras 35 riktlinjer för hur stadens bör förnyas och kompletteras. Förvaltningen kan konstatera att det såväl ur ett gängse stadsdelsnämndsperspektiv som ur ett Rinkeby-/Kistaperspektiv är svårt att anlägga synpunkter på flertalet av de presenterade riktlinjerna. Detta gäller framförallt de som är renodlat estetiska och de som uttalat berör innerstaden. Härtill kommer att riktlinjerna i allt väsentligt saknar detaljer och är allmänt hållna, vilket gör att de intressanta frågeställningarna framförallt torde uppkomma när det uppstår målkonflikter mellan dem. Det finns naturligtvis många fler aspekter på vad som formar en bra stad än de som anges i den föreslagna strategin. Förvaltningen med sin huvudsakliga inriktning mot barn- och ungdomsfrågor samt vård och omsorg saknar framförallt riktlinjer som lyfter fram ett socialt synsätt i samhällsplaneringen/stadsplaneringen. I en strategi för stadens gestaltning bör därför, enligt förvaltningens uppfattning, också kunna ingå krav på ett tillvägagångssätt i planprocessen där ett barnperspektiv, funktionshindrades behov samt jämställdhets- och integrationsfrågor integreras. Erfarenheter från den s.k. Järvadialogen samt arbete för att motverka segregation i en multikulturell miljö och för att värna om gemensamma mötesplatser stärker en sådan uppfattning. Den sociala hållbarheten är en förutsättning för all annan hållbarhet.

Bilaga:

Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning, samrådsförslag juni 2011

Inbjudan till samråd

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 12 maj 2011 att genomföra samråd om förslag och överväganden i dokumentet ”Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning”. Stadsbyggnadskontorets bifogade dokument ligger till grund för samrådet (*Bilaga*). Dokumentet är ett tematiskt tillägg till ”Promenadstaden, översiktsplan för Stockholm” som kommunfullmäktige antog våren 2010.

Samrådet, som sker under tiden 13 juni till 20 september 2011 syftar till att inhämta synpunkter och därmed förbättra samrådsunderlaget enligt reglerna i 4 kapitlet plan- och bygglagen. Yttranden lämnas senast den 20 september 2011. Stadens nämnder, bolag och råd har inbjudits till samråd. Samrådsunderlaget i sin helhet och information om olika aktiviteter under samrådet finns på stadens webbplats www.stockholm.se/arkitekturstockholm. Det visas även på utställningen Våra drömmars Stockholm i Kulturhuset, Sergels torg 3, under tiden 11 juni till 28 augusti 2011.

Samrådsunderlaget

I samrådsunderlaget presenteras begreppet arkitektur på följande sätt: ”Arkitektur är en av de viktigaste kulturbärarna då den mer än många andra företeelser i samhället speglar tidens strömningar inom konsten och tekniken. Arkitekturen påverkar härigenom oss alla, både i stort och smått, och väcker ett stort engagemang. I *Arkitektur Stockholm* definieras begreppet arkitektur i dess vida bemärkelse: det byggda och medvetet gestaltade – stadsbyggande, infrastruktur, enskilda byggnader, torg, gator och parker.”

Stadsbyggnads- och idrottsborgarrådet Regina Kevius (M) skriver bl.a. följande rader i förordet till samrådsunderlaget:

”-----. Stadens gestaltning, stadsmiljöernas kvaliteter och stadslivets innehåll påverkar alla som bor, verkar i eller besöker Stockholm, inte bara idag utan för lång tid framåt. Vår tids Stockholm är resultatet av stadsplanering och stadsbyggande alltifrån Stockholms grundande 1252 till det tidiga 2000-talets stadsutvecklingsområden. Tidshorisonterna sträcker sig över generationer, vilket en strategi för stadens gestaltning måste bära med sig.

Samrådet kring *Arkitektur Stockholm* ska ge svaren på vilka avtryck vi vill att vår tid ska sätta i Stockholm. Hur tror vi att stadsmiljöerna – byggnader, parker, torg och gaturum – bäst gestaltas för att stärka Stockholms värden? Vad är avgörande för att både gamla och nya stadsdelar utvecklas så att vi själva, våra föräldrar och våra barn trivs och känner sig trygga? Svaren är vare sig enkla eller självklara. ---”

I samrådsunderlaget presenteras förslag till ett antal riktlinjer ”för gestaltningen av ett attraktivt och växande Stockholm”. I det följande återges dessa riktlinjer under ett antal rubriker, där numreringen på dessa motsvarar de i samrådsunderlaget. För ett studium av motiven för riktlinjerna hänvisar förvaltningen till det fullständiga samrådsunderlaget.

2.1 Ett rikt och levande stadsliv

- De offentliga rummens kvaliteter och tillgänglighet ska tryggas i detaljplan: tydliga gränser mellan privat och offentlig mark, blandning av olika funktioner, flexibel användning för att möjliggöra verksamhetslokaler i bottenvåningar i strategiska lägen, entréer bör orienteras mot gatan.
- Utveckla parker och grönområden av hög kvalitet för att skapa mötesplatser och tillgodose medborgarnas behov av rekreation.
- Fysiska åtgärder som underlättar tillgängligheten i staden ska integreras i gestaltningen och helhetsmiljön.
- Konst berikar stadsrummet vilket ska beaktas i planprocessen.

2.2 En attraktiv stadsmiljö

- Genom tillägg av ny arkitektur av hög kvalitet, som speglar sin samtid och tolkar Stockholms unika värden, kan staden tillföras nya årsringar som berikar vår stad och utvecklar vårt kulturhistoriska arv.
- Vid gestaltningen av nya stadsutvecklingsområden ska mångfald och variation i gaturummet och i det arkitektoniska uttrycket eftersträvas inom ramen för en tydlig och medveten gestaltningsidé.
- Vid förtätningar bör gestaltningen av ny bebyggelse utgå från befintliga kvaliteter, förutsättningar och samband med den övriga staden. Ny bebyggelse utformas så att den blir tydligt urskiljbar i stadsbilden.
- Kvarter ska så långt det är möjligt delas upp i flera enheter, ritade av olika arkitekter.
- I ny bebyggelse bör energibesparande åtgärder och miljötekniska lösningar integreras i arkitekturen och användas som ett gestaltningselement och verktyg för ett nyskapande formspråk.

2.3 Hög arkitektonisk kvalitet för en hållbar utveckling

- Staden ska främja nyskapande arkitektur av hög kvalitet för att stärka Stockholm i rollen som Sveriges huvudstad.
- I egenskap av stor fastighetsägare och förvaltare ska staden föregå med gott exempel och verka för hög kvalitet i det offentliga byggandet.
- Vägar och trafiktekniska anläggningar ska betraktas som delar av stadens offentliga rum och ges en medveten gestaltning av hög kvalitet.

3 Processer för hög kvalitet i stadsbyggandet

- Staden har i egenskap av utövare av det kommunala planmonopolet ansvar för planeringen och bör ta initiativ till tidigt samarbete med byggherrar och arkitekter för att gemensamt utveckla staden utifrån en helhetssyn.
- Värdet av hög kvalitet bör inkluderas redan i markanvisningsprocessen.
- Med utgångspunkt från *Arkitektur Stockholm* ska utvärderingskriterier tas fram för att uppnå hög arkitektonisk kvalitet.
- Konkurrensmomentet i stadens upphandlingar ska utvecklas för ökad mångfald och hög kvalitet.
- Staden ska tillsammans med andra aktörer utveckla nya mötesplatser och samarbetsformer för en fördjupad dialog och för att främja en konstruktiv diskussion om Stockholms utveckling.

4 Stockholms identitet och utveckling

4.1 Promenadstaden ger grunden för fortsatt utveckling

Strategi ett: Fortsätt att stärka centrala Stockholm

- Den centrala stadens utvidgning ska studeras utifrån ett helhetsperspektiv och med utgångspunkt ur översiktsplanens mål samt de olika stadsbyggnadskaraktärernas kvaliteter och förutsättningar.
- Staden bör initiera idétävlingar för att skapa en konstruktiv diskussion om hur den centrala stadens utvidgning med ökad täthet och bättre sammankopplingar av stadsdelar kan genomföras.

Strategi två: Satsa på attraktiva tyngdpunkter

- I tyngdpunkterna är övergripande program och tidiga samarbeten och dialoger i enlighet med vad som beskrivs i *Arkitektur Stockholm* en nödvändighet för en positiv utveckling. Planprocesserna kan med fördel inledas med att ta fram en lokal stadsbyggnadsstrategi.

Strategi tre: Koppla samman stadens delar

- Efter framtaget program för Högdalen – Farsta bör liknande program tas fram för aktuella samband, till exempel Ulvsunda – Kista samt hur Söderstaden tydligare kan kopplas mot Liljeholmen via Årstafältet.

Strategi fyra: Främja en levande stadsmiljö i hela staden

- Förändringar som sker i områden inom ramen för denna strategi ska ske med utgångspunkt från de lokala förutsättningarna samt utifrån kvaliteter och värden inom respektive stadsbyggnadskaraktär.
- Framtagande av program ska vara en utgångspunkt i planeringen av tyngdpunkter, strategiska samband och i den centrala stadens utvidgning. I komplicerade planeringsprocesser bör programarbetet föregås av framtagande av lokala stadsbyggnadsstrategier där översiktsplanens intentioner preciseras.

4.2 Naturlandskapet ger förutsättningarna

- Skillnaderna i landskapets karaktär mellan Mälaren och Saltsjön värnas.
- Förändringar genom till exempel broar eller ny bebyggelse bör utgå från vattenrummens karaktär.
- Åtgärder för att förbättra tillgängligheten till stadens vattenrum bör studeras.
- Stockholmarnas tillgång till parker och grönområden av hög kvalitet ska säkerställas.
- Genom att skapa nya mötesplatser, anlägga nya gång- och cykelvägar samt uppföra ny bebyggelse i mindre värdefulla grönområden ska bättre samband mellan stadens delar åstadkommas.

4.3 Taklandskapen och naturens förutsättningar tecknar stadens silhuett

- Siktlinjer och vyer mot stadens vattenrum, parker och offentliga byggnader ska beaktas vid detaljplanering och bygglovprövning.
- Förslag på ny bebyggelse som påverkar den rådande skalan ska prövas utifrån för projektet specifika utvärderingskriterier. En grundläggande utgångspunkt är att det offentliga rummet ska tillföras ett mervärde med en

hög arkitektonisk kvalitet och relevans för stadslivet som motiverar byggnadens placering.

4.4 Bebyggelsens årsringar berättar om stadens framväxt

- Stadens årsringar stärks genom att ny bebyggelse görs tydligt avläsbar i stadsbilden.
- Riktlinjer för de olika stadsbyggnadskaraktärerna ska redovisas i dokumentet *Arkitektur Stockholm – Stadsbyggnadskaraktärer.*

4.5 Riksintressen för kulturmiljövården

- Staden ska tidigt i processen precisera hur de kulturhistoriska värdena ska beaktas i bygglovprövningen och under planarbetet.
- Konsekvenserna och de avvägningar som gjorts vid bygglovprövningen och under planarbetet ska tydligt redovisas i planhandlingarna och i beslutsunderlag.
- ·Konsekvenserna av förslag på ny bebyggelse inom avgränsningen för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården och i dess närområde som bedöms inverka på den rådande skalan och siluetten, ska särskilt beskrivas utifrån de centrala vattenrummens karaktär och kvaliteter.

Förvaltningens synpunkter

För att målsättningarna i Vision 2030 om en växande Stockholms stad ska kunna förverkligas krävs att staden målmedvetet utvecklas i olika avseenden – inte minst när det gäller stadsbyggnadsarbetet. I stadens senaste översiktsplan Promenadstaden anges visioner och mål för detta arbete. Planen pekar ut fokusområden, stadsutvecklingsstrategier, strategiska områden och samband i centrala Stockholm, tyngdpunkter och samband i Stockholms ytterområden samt hur trafikinfrastrukturen bör utvecklas. I nu föreliggande förslag till en strategi för stadens gestaltning anges 35 riktlinjer för hur stadens bör förnyas och kompletteras. Avsikten är att den föreslagna strategin ska ersätta Stockholms byggnadsordning från år 1999.

Förvaltningen kan konstatera att det såväl ur ett gängse stadsdelsförvaltnings-/stadsdelsnämndsperspektiv som ur ett Rinkeby-/Kistaperspektiv är svårt att anlägga synpunkter på flertalet av de presenterade riktlinjerna. Detta gäller framförallt de som är renodlat estetiska och de som uttalat berör innerstaden. Härtill kommer att riktlinjerna i allt väsentligt saknar detaljer och är allmänt hållna, vilket gör att de intressanta frågeställningarna framförallt torde uppkomma när det uppstår målkonflikter mellan dem. Låt vara att det måhända ligger i sakens natur att inte på förhand ge stadsplanerandet för smala ramar, men den vägledning som planerare, byggherrar, fastighetsägare och arkitekter kan behöva om vad som krävs för bygglov i större projekt riskerar att bli otydlig. Samtidigt kan konstateras att Arkitektur Stockholm är offensiv till sin karaktär genom att försöka peka ut vad som bör byggas snarare än det som inte bör byggas.

Det finns naturligtvis många fler aspekter på vad som formar en bra stad än de som anges i den föreslagna strategin. Förvaltningen med sin huvudsakliga inriktning mot barn- och ungdomsfrågor samt vård och omsorg saknar framförallt riktlinjer som lyfter fram ett socialt synsätt i samhällsplaneringen/stadsplaneringen.

Enligt Plan- och bygglagen 1 kap 1§ ska planeringen ”…främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö...”. Enligt förvaltningen bör staden därför redan i översiktsplaneringen integrera barnperspektiv, funktionshindrades behov samt jämställdhets- och integrationsfrågor. En planeringsprocess där den tekniskt rationella planeringstraditionen överges till förmån för en mer kommunikativ process torde främja att ett socialt synsätt vinner ökat insteg i stadsplaneringen. Den s.k. Järvadialogen som genomfördes i stadsdelarna runt Järvafältet under åren 2009 och 2010 utgör ett gott exempel på hur en sådan planeringsprocess kan gå till. Kommunikativ planering förespråkar ett beaktande av sociala frågor genom argumentation och dialog mellan berörda invånare samt offentliga och andra aktörer.

Inte minst i dagens Stockholm, som i hög grad är en multikulturell stad – vilket är särskilt framträdande i stadsdelarna runt Järvafältet, krävs hänsyn och respekt för olika samhällsgrupper med skiftande etnisk och kulturell identitet. För att motverka en segregation där de enskilda stadsdelarna lever sitt eget liv behöver vi se stadslandskapet som en helhet och främja relationerna mellan stadsdelar. Om planprocessen utgår från hur de boende vill skapa sitt grannskap kan identitetslöshet och utanförskap motverkas, bl.a. genom att bidra till att länka samman stadsdelar och skapa informella och vardagliga mötesplatser för människor med olika bakgrund.

Förvaltningen anser därför sammanfattningsvis, att det i en strategi för stadens gestaltning också bör kunna ingå krav på ett tillvägagångssätt där också ett socialt synsätt i form av en kommunikativ process ingår. Den sociala hållbarheten är en förutsättning för all annan hållbarhet.